

**DILOROM YULDASHEVA
GULCHEHRA CHO'LLIYEVA**

**O'ZBEK TILINI O'QITISH
METODIKASI
(MAKTAB ONA TILI DARSLARI MISOLIDA)
O'QUV QO'LLANMA**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**DILOROM YULDASHEVA,
GULCHEHRA CHO‘LLIYEVA**

**O‘ZBEK TILINI O‘QITISH
METODIKASI**

(Maktab ona tili darslari misolida)

O‘QUV QO‘LLANMA

**TOSHKENT – 2023
“BUKHARA HAMD PRINT” nashriyoti**

O'zbek tilini o'qitish metodikasi

UO'K 378.091.3:811.512.133

Yu 31

KBK 74.268.1O'zb

Yuldasheva, D. O'zbek tilini o'qitish metodikasi (Maktab ona tili darslari misolida) [Matn] / D. Yuldasheva, G. Cho'lliyeva ; mas'ul muharrir A. Axmedov. – Toshkent : "BUKHARA HAMD PRINT" nashriyoti, 2023. – 172 b.

Ta'lim maqsadi o'quv-biluv jarayoni, uning mohiyati, mazmuni, usul va vositalari, o'qituvchi-o'quvchi munosabatlari, shuningdek, mazkur tizimning samaradorligi - qanday shaxs yoki mutaxassisni shakllantirishni ham belgilaydi. Ta'lim maqsadining ijtimoiy buyurtma asosida ifodalanishi shaxs, davlat, jamiyat, fan-texnika hamda ishlab chiqarishning umumiy taraqqiyot darajasi bilan belgilanadi. Demak, ta'lim maqsadi jamiyat ehtiyojlarini ifodalaydi va uning taraqqiyotini belgilaydi. Butun ta'lim jarayoni - o'quv materialidan boshlab, ta'lim natijasigacha - ta'lim maqsadidan kelib chiqqan holda belgilanadi. Ta'lim maqsadi oldida turgan asosiy masala bugungi kum va istiqbolda jamiyat ravnaqi uchun qanday shaxs, mutaxassis tayyorlash kerakligi bilan xarakterlanadi.

Mazkur o'quv qo'llanma oliy ta'lim filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili ta'lim yo'nalishida o'qitiladigan "O'zbek tilini o'qitish metodikasi" fanining didaktik ta'minoti sifatida yaratildi.

Mas'ul muharrir

filologiya fanlari nomzodi,
dotsent **Axmedov Atoulo**

Taqrizchilar

filologiya fanlari doktori,
professor **Abuzalova Mehriniso**

filologiya fanlari nomzodi,
dotsent **Abdullayeva Dilorom**

Buxoro davlat universitetining 2023-yil 27-iyundagi 354-sonli buyrug'iga asosan nashrga tavsiya etilgan. Ro'yxatga olish raqami: 354-33

2992

5674

7650

© O'quv qo'llanma, 2023

O'zbek tilini o'qitish metodikasi

Цель образования является тем могущественным фактором, который определяет не только весь процесс образования – его содержание, методы и средства обучения, взаимоотношения ученика и учителя, но и конечный его результат – кто и какой специалист готовится в итоге обучения. Цель образования выступает, с одной стороны, как социальный (государственный) заказ перед образованием, который определяется уровнем развития и нуждами государства, науки, техники, культуры и производства. С другой стороны, цель образования определяет и обуславливает развитие самого общества и производства. Поэтому в системе образования цель его является центральным, ядерным звеном, определяющим его остальные компоненты. Сама же цель образования определяется потребностями общества и производства, их ориентацией на постоянное поступательное развитие или же на застой и топтания на месте, т.к. поступательное развитие общества и производства теснейшим образом связаны с уровнем развития личностей-специалистов, подготавливаемых в результате образования. Поэтому связь цели образования с обществом двоякая – она определяется обществом и, в свою очередь, обуславливает его развитие.

Данное учебное пособие создано как дидактическое обеспечение дисциплины “методика преподавания узбекского языка”, преподаваемой в сфере высшего образования филология и преподавание языков: узбекский язык.

Ответственные редактор кандидат филологический наук,
доцент **Ахмедов Атоулло**

Рецензенты доктор филологический наук,
профессор **Абузалова Мехринисо**

кандидат филологический наук,
доцент **Абдуллаева Дилором**

© Учебное пособие, 2023

O'zbek tilini o'qitish metodikasi

The purpose of education is that powerful factor which defines not only all process of education - his contents, methods and means of training, mutual relation of the pupil and the teacher, but also his final result - who and what expert prepares as a result of training. The purpose of education acts, on the one hand, as the social order before education which is defined by a level of development and needs of the state, a science, techniques, culture and manufacture. On the other hand, the purpose of education defines and causes development of the society and manufacture. Therefore in an education system his purpose is the central, nuclear part defining his other components. The purpose of education is defined by requirements of a society and manufacture, their orientation to constant forward development or to stagnation and marking time, since Forward development of a society and manufacture tesneyshim are connected by image with a level of development of the persons-experts prepared as a result of education. Therefore communication of the purpose of education with a society double - she is defined by a society and, in turn, causes his development.

This textbook was created as a didactic support for the discipline "methods of teaching the Uzbek language", taught in the field of higher education philology and teaching languages: the Uzbek language.

Responsible Editors

Candidate of Philology, Assistant
professor **Axmedov Atoulo**

Reviewers

Doktor of Philology,
professor **Abuzalova Mekhriniso**

Candidate of Philology, Assistant
professor **Abdullaeva Dilorom**

KIRISH

XIX asrning oxiri XX asrning boshlarida butun dunyoning rivojlangan davlatlari ta'lim muassasalarida ona tili maxsus o'quv predmeti sifatida o'qitila boshladi. Buning asosiy sababi Yevropa davlatlarida feodal tarqoqlikka barham berish, kichik-kichik manufakturalardan katta sanoat ishlab chiqarishiga o'tish, ishlab chiqaruvchilar nutqida shevaviy farq va tafovutlarni yo'qotish, ular bir-birlarini bir xil tushunish ko'nikmalarini shakllantirish zaruratining kelib chiqqanligidadir; ulkan sanoat korxonalari, ulardagi texnik vositalar ishlab chiqaruvchilarni mahalliy-hududiy shevalarida emas, balki butun millat (xalq, davlat) uchun umumiy bo'lgan tilda – qat'iy me'yorlashgan adabiy tilda so'zlashishni, yozishni talab qilardi. Mana shu ehtiyoj ta'lim o'choqlarida ona tilini maxsus o'quv predmeti sifatida *o'rganish* va *o'rgatish* zaruratini o'rta qo'ydi. Demak, ona tilini maxsus o'quv va ta'lim manbayi bo'lishi uning ta'limi oldida – xat-savod, o'qish-yozishni o'rganish kabi umumiy maqsaddan boshqa – alohida bir xususiy maqsadning turganligi bilan uzviy bog'liqdir. Mazkur xususiy maqsad davr talablari – ijtimoiy buyurtma bilan belgilanadi va jamiyatning taraqqiyot bosqichi xususiyatlari bilan bog'liq ravishda o'z g a r u v c h a n dir.

XX asr boshlaridagi ijtimoiy taraqqiyot ta'lim o'choqlarida ona tilini maxsus o'quv predmeti sifatida kiritishni, uning oldiga o'ziga xos maxsus maqsad – adabiy til me'yorlarini singdirish va ommalashtirishni talab etar edi. Tabiiyki, yangi maqsad yangi mazmun, yangi vositalarni talab etardi. Bu maqsadga erishishning Yevropa davlatlari tajribasida XIX asr oxiri va XX asr boshlarida sinalgan hamda o'zini oqlagan usuli ona tilining me'yoriy grammatik, imlo va talaffuz me'yorlarini maktabda o'rgatishdan iborat edi. Natijada ona tili ta'limi oldida maxsus xususiy (xat-savod o'rgatishdan boshqa) maqsad – umummilliy tilning adabiy me'yorlarini o'rgatish va ommalashtirish qo'yilgan edi. Boshqacha qilib aytganda, ona tili o'quv predmetining maqsadi o'sha davr talablari va ehtiyojlariga mos kelar edi hamda 1950-1960-yillarda o'z oldiga qo'yilgan ijtimoiy buyurtma – adabiy til me'yorlarini ommalashtirishda keng pedagogik imkoniyatlarga ega bo'ldi. Ammo ona tili ta'limida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini

MUNDARIJA

KIRISH	5
ONA TILIMIZ VA UNING TA'LIMI	11
ONA TILI TA'LIMI: TALAB, EHTIYOJ, IMKONIYAT VA VAZIFALAR	19
ONA TILI TA'LIMINING UMUMIY VA XUSUSIY MAQSADLARI	34
ONA TILI O'QITISH METODLARI HAQIDA	47
ONA TILI DARSLARI TAMOYILLARI VA UNING DIDAKTIK TA'MINOTI HAQIDA ..59	
ONA TILI TA'LIMIDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	64
ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR HAQIDA	75
ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MOHIYATI	81
ONA TILI DARSLARIDA FOYDALANILADIGAN	88
ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI	88
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	168

O'zbek tilini o'qitish metodikasi

**DILOROM YULDASHEVA,
GULCHEHRA CHO'LLIYEVA**

O'ZBEK TILINI O'QITISH METODIKASI

(Maktab ona tili darslari misolida)

O'quv qo'llanma

Muharrir: F. Usmonov
Texnik muharrir: O. Jabborov
Musahhah: M. Kuziyeva
Sahifalovchi: X. Axrorov

Nashriyot litsenziyasi №040075. 23.09.2022. Original maketidan bosishga ruxsat etildi: 04.09.2023. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. "Times New Roman" garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog'oz. Bosma tobog'i 10.75. Adadi 100. Buyurtma № 40

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi
"BUKHARA HAMD PRINT" nashriyoti. Buxoro shahri
Hofiz Tanish Buxoriy ko'chasi, 190-B uy. Tel: (97) 736-20-11
Bahosi kelishilgan narxda.

"BUKHARA HAMD PRINT" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Qayum Murtazoyev ko'chasi, 344-uy

HP BUKHARA
HAND PRINT

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI**

GUVOHNOMA

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universitetining
2023yil "27" iyundagi "354"-sonli buyrug'iga asosan

Yuldasheva Dilorom Nigmatovna, Cho'lliyeva Gulchehra Toshpo'lotovna

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

60230100-Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

_____ning talabalari (o'quvchilari) uchun
tavsiya etilgan

O'zbek tilini o'qitish metodikasi

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

nomli o'quv qo'llanma

_____ga
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr
etishga ruxsat berildi.

Ro'yxatga olish raqami

354-33

Rektor O.Xamidov